

Nā, akmiņš uz akmiņa paliks,
vārdus pa kūku zorim, pa valānom salaseis, saliks
dzīsmē, un prīcōsīs tāvu volūdu, bōrine smītō, –
nu dzilīnes augšā ceļās vaca, seņ pīmērsta sōpe.

(*Literatūra un māksla*, 1987 03 13)².

Antons Breidaks tēvu kalba daugiau nesidžiaugs ir žodžių į dainą nedēs.

Algirdas Sabaliauskas



OLEGAS TRUBAČIOVAS

1930 10 23 – 2002 03 09

Skauđų smūgį patyrė rusų slavistika: po sunkios ligos mirė vienas žymiausių jos atstovų Olegas Trubačiovas, talentingas mokslininkas, palikęs ryškius pėdsakus ir baltų kalbų moksle.

O. Trubačiovas gimė 1930 m. spalio 23 dieną Volggrade. 1952 m. baigęs Dniepropetrovsko universitetą, 1952–1955 m. mokėsi Maskvos valstybinio M. Lomonosovo universiteto aspirantūroje (vad. S. B. Bernšteinas). 1955–1961 m. dirbo SSRS mokslų akademijos Slavistikos institute. Nuo 1961 m. iki mirties pagrindinė O. Trubačiovo mokslinė veikla susijusi su Rusų kalbos institutu.

² Latgalių raštas: alyvų krūmas tvoros vietoje,
ten, kur akmuo ant akmens...

Ne, akmuo ant akmens liks,
žodžiai iš medžių šakų, iš po velėnų bus surinkti, sudėti
į dainą, ir džiaugsis tēvu kalba, našlaitė pažeminta, –
iš gilumos iškyla senas, seniai pamirštas sopulys.

1957 m. O. Trubačiovas apgynė kandidatinę disertaciją, kuri vėliau buvo paskelbta atskira knyga *Slavų kalbų giminystės terminų ir kai kurių seniausių visuomeninės santvarkos terminų istorija* (*История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*, Moskva, 1959). Rašydamas disertaciją O. Trubačiovas ilgesnį laiką darbavosi Lietuvoje. Kruopščiai peržiūrėjo Kazimiero Būgos etimologinio žodyno kartoteką, jo tada dar neskelbtą darbą *Pastabos ir papildymai A. Preobraženskio rusų kalbos etimologiniam žodynui*.

Netrukus pasirodė kita ne tik slavų, bet ir baltų kalbotyrai reikšminga O. Trubačiovo knyga *Slavų kalbų paminių gyvulių pavadinimų kilmė* (*Происхождение названий домашних животных в славянских языках*, Moskva, 1960).

Po poros metų išleidžiamas didžiulio atgarsio sulaukęs drauge su Vladimiru Toporovu parašytas veikalas *Aukštutinės Padnieprės hidronimų lingvistinė analizė* (*Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*, Moskva, 1962), kuriame pratęsti ankstesnieji K. Būgos tyrinėjimai, parodyta, jog į senųjų baltų teritoriją įėjo visas aukštutinio Dniepro baseinas. O. Trubačiovas parašė ir šio veikalą tęsinį *Dešiniakrantės Ukrainos upių vardai* (*Названия рек Правобережной Украины*, Moskva, 1968). Baltistus labiau dominančias šio veikalą mintis jis paskelbė vilniškėje *Baltisticoje* (1968, 4(1), 31–53).

1965 m. O. Trubačiovas apgynė daktaro disertaciją, kuri taip pat netrukus buvo paskelbta atskira knyga *Slavų kalbų amatų terminija* (*Ремесленная терминология в славянских языках*, Moskva, 1966). Galbūt daug kam buvo netikėta šio veikalą išvada, kad šios srities baltų–slavų leksinių izoglosų yra daug mažiau negu slavų–germanų ir slavų–lotynų.

Įvairias baltų kalbų leksikos problemas O. Trubačiovas nagrinėjo ir kai kuriuose kituose savo darbuose. Seniausius baltų ir slavų kalbų santykius jis lieti ir nemaža ginčų keliančioje monografijoje *Seniausiųjų slavų etnogenezė ir kultūra* (*Этногенез и культура древнейших славян*, Moskva, 1991).

Grupės talkininkų padedamas O. Trubačiovas rengė kapitalinį slavų etimologijos veikalą *Slavų kalbų etimologinį žodyną* (*Этимологический словарь славянских языков*, Moskva, 1974–). Bendradarbiai sveikindami O. Trubačiovą septyniasdešimtmečio proga turbūt teisingai nurodė, kad šis veikalas yra „jo kelio viršūnė, karti ir žavinga katorga“. Gaila, kad šio kelio viršūnė turbūt dar tik įpusėta (26-me sąsiuvinyje o raidės pradžia), o pagrindinio keleivio jau nėra...

Ne tik slavistams, bet ir baltistams O. Trubačiovas padarė paslaugą, į rusų kalbą išvertęs Maxo Vasmerio *Rusų kalbos etimologinį žodyną* (*Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1953–1957, I–III). Vertimą jis papildė ir savo pastabomis.

1972 m. O. Trubačiovas buvo išrinktas SSRS mokslų akademijos nariu korespondentu. Tuo metu jis buvo jauniausias šios mokslo institucijos narys filologas ir vienintelis, kurio moksliniai interesai taip glaudžiai buvo susiję su baltistika. 1992 m. O. Trubačiovas buvo išrinktas Rusijos mokslų akademijos tikruoju nariu. Nuo 1997 m. jis redagavo pagrindinį Rusijos kalbotyros žurnalą *Вопросы языкознания*. 1963 m. buvo įsteigęs ir redagavo tęstinį leidinį *Этимология*.

Gana artimai O. Trubačiovas bendradarbiavo su lietuvių kalbininkais. 1967 m. Vilniaus universitete jis oponavo kandidatinei Simo Karaliūno ir daktarinei Zigmo Zinkevičiaus disertacijai. Skaitė paskaitą Lietuvių kalbos ir literatūros institute.

O. Trubačiovo mirties proga Vladimiras Toporovas šių eilučių autoriui rašė: „Su Trubačiovo mirtimi iš gyvenimo išėjo, mano nuomone, įžymiausias mūsų laikų etimologas, etimologas iš Dievo malonės“.

Olegas Trubačiovas palaidotas į pietvakarius nuo Maskvos esančiose Troekurovskos kapinėse. Šios kapinės priglaudė jau ne vieną mums gerai pažįstamą rusų mokslininką.

Algirdas Sabaliauskas